

Sygn. akt III AUa 682/17

III AUz 152/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Alicja Kolonko (spr.)
Sędziowie	SSA Gabriela Pietrzyk - Cyrbus SSA Witold Nowakowski
Protokolant	Michał Eksterowicz

po rozpoznaniu w dniu 6 lipca 2017 r. w Katowicach

sprawy z odwołania T. B. (T. B.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. i T. B.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie

z dnia 4 stycznia 2017 r. sygn. akt IV U 1057/16

oraz na skutek zażalenia ubezpieczonej T. B.

na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie

z dnia 23 lutego 2017 r. sygn. akt IV U 1057/16

- 1. oddala apelację organu rentowego;**
- 2. umarza postępowanie apelacyjne w zakresie apelacji ubezpieczonej;**
- 3. umarza postępowanie zażaleniowe.**

/-/ SSA G.Pietrzyk-Cyrbus /-/ SSA A.Kolonko /-/ SSA W.Nowakowski

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 682/17

Sygn. akt III AUz 152/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 15 czerwca 2016r. znak (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. przyznał T. B. prawo do emerytury od dnia

1 maja 2016r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek, ustalając jej wysokość na kwotę 1.657,43 zł oraz zawieszając jej wypłatę, ponieważ jest ona świadczeniem mniej korzystnym od pobieranego dotychczas.

Przy ustaleniu wysokości świadczenia organ rentowy dokonał odliczenia sumy kwot emerytur dotychczas pobranych.

W odwołaniu od tej decyzji ubezpieczona zarzuciła, że organ rentowy w żaden sposób - także poprzez komunikaty na oficjalnej stronie internetowej ZUS - nie informował swoich świadczeniobiorców o treści ustawy z dnia 11 maja 2012r. przed jej wejściem w życie i w ten sposób nie stworzył okazji emerytom urodzonym w roku 1952, aby wniosek o przyznanie emerytury złożyli przed końcem 2012 roku bez konieczności jej uszczuplenia. Odwołała się także do wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 17 grudnia 2015r. sygn.

VI U 2161/13.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, podtrzymując dotychczasowe stanowisko.

Wyrokiem z dnia 4 stycznia 2017r. sygn. IV U 1057/16 Sąd Okręgowy – Sąd Pracy

i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób,

że przyznał T. B. prawo do emerytury od dnia 1 maja 2016r. na podstawie art. 25 ustawy o FUS w brzmieniu obowiązującym w dniu 25 września 2015r., tj. bez pomniejszenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Sąd ustalił, że T. B., urodzona w dniu (...), prawo

do wcześniejszej emerytury nabyła od dnia 1 grudnia 2007r. - na mocy decyzji z dnia

27 grudnia 2007r. Wypłata świadczenia została podjęta od dnia 1 stycznia 2008r. Wysokość tego świadczenia ustalona na dzień 1 września 2016r. wyniosła 2.395,77 zł brutto.

W dniu 12 maja 2016r. ubezpieczona wniosła o przyznanie jej prawa do emerytury

z powszechnego wieku emerytalnego. Wysokość emerytury ustalona na podstawie art. 25 przy uwzględnieniu ust. 1b, tj. przy pomniejszeniu o sumę pobranych emerytur w łącznej kwocie 195.346,93 zł, wyniosła 1.657,43 zł, czyli jest niższa od świadczenia dotychczas wypłacanego.

Sąd wskazał, że przepis art. 25 ust. 1b ustawy o FUS został do niej wprowadzony ustawą z dnia 11 maja 2012r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012r. poz. 637), a jego skutkiem jest różnicowanie wysokości świadczeń w zależności od daty urodzenia.

Przytaczając treść tego uregulowania uznał Sąd I instancji, że jego zdaniem przepis nie może mieć zastosowania do ubezpieczonej, która jako osoba urodzona w roku 1952 powszechny wiek emerytalny uzyskała w roku 2012, a zatem przed wejściem w życie wskazanej nowelizacji. W konsekwencji bez znaczenia jest data, w której złożyła wniosek o przyznanie świadczenia, gdyż decydujące znaczenie ma data, w której spełniła warunki do przyznania prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego.

Odwołał się Sąd w tym zakresie do poglądu Trybunału Konstytucyjnego, wyrażonego w uzasadnieniu postanowienia z dnia 3 listopada 2015r. sygn. P 11/14 (OTK-A 2015/10/167).

Uznał Sąd, że z wyводу Trybunału wynika, iż przepis art. 25 ust. 1b ustawy o FUS ma zastosowanie wyłącznie do osób, które uprawnienia do emerytury spełniły po dniu 1 stycznia 2013r., natomiast ubezpieczona wszystkie przesłanki do uzyskania prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła przed dniem 1 stycznia 2013r., a jedynie wniosek o to świadczenie złożyła po wskazanej dacie.

Apelację od tego wyroku wniosły obie strony.

Apelacja ubezpieczonej została odrzucona przez Sąd I instancji postanowieniem z dnia 23 lutego 2017r. z powodu niezuzupełnienia w terminie jej braków formalnych (por. k. 44 a.s.).

Ubezpieczona na postanowienie to wniosła zażalenie, w którym jednak stwierdziła, że fakt, iż wyrok jest dla niej korzystny, stanowił wielkie zaskoczenie, a apelacja była zbyt pochopna i bezzasadna z uwagi na nieznamość przepisów prawa w tym temacie. Dodała, że gdyby wnioskujeła w ustawowym terminie o uzasadnienie wyroku i znalazły jego treść to apelacja i zażalenie nie miałyby miejsca (por. k. 55-56 a.s.).

Na wezwanie Sądu Apelacyjnego o sprecyzowanie swego stanowiska procesowego podała, że nie podtrzymuje apelacji oraz że przyznaje, iż gdyby nie było apelacji, którą wniosła bezpodstawnie, to nie byłoby zażalenia na postanowienie Sądu z dnia 23 lutego 2017r., bo nie byłoby tego postanowienia.(por. k. 74 a.s.).

Wobec cofnięcia apelacji przez T. B., na mocy art. 391 § 2 kpc, Sąd Apelacyjny umorzył postępowanie apelacyjne w zakresie nią objętym, a postępowanie zażaleniowe umorzył na mocy art. 355 kpc jako bezprzedmiotowe (por. pkt 2 i 3 wyroku)

Apelację wniósł także organ rentowy, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie przepisów art. 25 ust. 1b w zw. z art. 100 ust. 1, art. 129 ust. 1 oraz art. 116 ust. 1 ustawy o FUS poprzez przyznanie ubezpieczonej prawa do emerytury od dnia 1 maja 2016r. na podstawie art. 25 ustawy o FUS w brzmieniu obowiązującym w dniu 25 września 2012r., tj. bez pomniejszenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Powołując się na powyższy zarzut wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania oraz o zasądzenie kosztów postępowania w wysokości według norm przepisanych.

Apelujący podkreślił, że samo spełnienie wszystkich warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury, o którym mowa w art. 100 ustawy o FUS, nie stanowi podstawy do podjęcia wypłaty świadczenia, gdyż w tym celu niezbędne jest złożenie wniosku (art. 116 ust. 1 ustawy), a świadczenie wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do świadczenia, lecz nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wypłatę świadczenia.

Uwzględniając treść art. 25 ustawy o FUS, wysokość świadczenia obliczana jest na dzień spełnienia przez stronę warunków do wypłaty danego świadczenia, ponieważ związana jest bezpośrednio z datą żądania wypłaty świadczenia.

Podkreślił organ rentowy, że również w przypadku emerytur obliczanych według „starych zasad” data złożenia wniosku miała zasadnicze znaczenie, ponieważ decydowała o wysokości kwoty bazowej, jaką należało zastosować. Jednocześnie zastosowanie kwoty bazowej aktualnej na dzień złożenia wniosku decydowało o odniesieniu się do przepisów dotyczących ustalenia wysokości świadczenia, aktualnych w dacie złożenia wniosku.

Zdaniem apelującego, ustawa o FUS w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2013r. nie zawierała regulacji, która pozwalałaby na przyjęcie, że emerytura, warunki dla której ubezpieczony spełnił przed wejściem w życie nowelizacji ustawy, powinna być obliczana według innych zasad niż w stosunku do osób, które takie prawo nabydą w okresie późniejszym. W związku z powyższym brak jest podstaw prawnych do obliczenia wysokości emerytury ubezpieczonej według zasad obowiązujących przed dniem 1 stycznia 2013r., skoro wnioski o przyznanie świadczenia złożyła po tej dacie.

Ponadto ustawa o FUS określa przypadki, w których organ rentowy zobowiązany jest działać z urzędu, natomiast generalną zasadą postępowania emerytalno-rentowego jest zasada wnioskowości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest bezzasadna.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił bezsporny w istocie stan faktyczny i dokonał jego subsumcji, a wyciągnięte wnioski są zgodne z obowiązującym stanem prawnym.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela zarówno poczynione ustalenia faktyczne, jak i wyciągnięte z nich wnioski.

Zagadnienie wpływu zróżnicowania stanu prawnego, do jakiego doszło pomiędzy datą spełnienia wszystkich przesłanek do uzyskania prawa do konkretnego świadczenia a datą złożenia wniosku o to świadczenie, na prawo do pobierania świadczenia lub jego wysokość stanowiło przedmiot rozważań w orzecznictwie zarówno sądów powszechnych jak i Sądu Najwyższego.

I tak w uchwale z dnia 20 grudnia 2000r. sygn. III ZP 29/00 (OSNP z 2001r. nr 12 poz. 418), wypowiadając się pozytywnie co do prawa do zrekompensowania utraty wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach dla osób, które na podstawie przepisów wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 17.10.1991r. o rewaloryzacji emerytur i rent (...) (Dz.U. nr 104, poz. 450 ze zm.) uprawnione były do nabycia prawa do wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jednakże nie złożyły wniosków o przyznanie tych świadczeń, Sąd Najwyższy, wskazując na rozróżnienie pomiędzy prawem do świadczenia oraz prawem do jego pobierania wskazał, że prawo do świadczenia z ubezpieczenia społecznego powstaje ex lege z momentem spełnienia warunków, z którymi przepisy prawa wiążą jego powstanie, natomiast decyzje organów rentowych mają jedynie charakter deklaratoryjny, potwierdzający powstanie warunków koniecznych do nabycia prawa do świadczenia. Z tego wynika, iż prawo do świadczeń powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją. Zaniegowanie prawa w stosunku do osób, które spełniały warunki do uzyskania świadczenia, a więc były do tych świadczeń uprawnione, lecz prawo to nie zostało zrealizowane wobec niezłożenia odpowiednich wniosków - stanowiłoby naruszenie charakteru decyzji organu rentowego, nadając jej charakter konstytutywny, którego decyzja ta nie posiada.

W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy powołał się m.in. na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 lutego 1992r. sygn. K 14/91 (OTK 1992r. poz. 7), w którym Trybunał, uznając za niezgodne z Konstytucją niektóre z przepisów w/w ustawy z dnia 17.10.1991r. i wyrażając pogląd, że prawo do świadczeń nabywa się z chwilą spełnienia ustawowych warunków niezależnie od dnia wystąpienia z wnioskiem o świadczenie, uznał, iż zasada ochrony praw nabytych w łączności z zasadą zaufania została naruszona przez przepisy ocenianej w orzeczeniu ustawy, ponieważ odbierają one już przyznane, a także nabyte, lecz jeszcze nie stwierdzone, uprawnienia do świadczeń **wyliczonych** w oparciu o inne, obowiązujące przed zmianą, podstawy (podkr. SA).

Przywołać także trzeba pogląd, wyrażony przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 listopada 2014r. sygn. II UK 100/14 (LEX nr 1567460), w którym Sąd stwierdził, że moment nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności

do pracy określa art. 100 ust. 1 u.e.r.f.u.s., ustanawiający generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycie prawa do świadczenia następuje więc ex lege i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani też od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny. Przewidziany w art. 116 ust. 1 u.e.r.f.u.s. wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż przesłanki tego prawa określa art. 57 u.e.r.f.u.s., lecz stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa. Wniosek o rentę ma natomiast znaczenie dla powstania prawa do wypłaty świadczenia rentowego, co wynika wprost z art. 129 ust. 1 u.e.r.f.u.s., zgodnie z którym świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Oznacza to, że zmiany w przepisach, ograniczające dotychczasowe uprawnienia czy też wprowadzające dodatkowe warunki nabycia prawa do renty, nie mają wpływu na istnienie prawa nabytego (powstałego) przed tymi zmianami, niezależnie od tego, kiedy został złożony wniosek o świadczenie (jego realizację).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wskazany wyżej pogląd można odnieść wprost do sytuacji ubezpieczonej, która przesłanki do emerytury spełniła przed dniem 1 stycznia 2013r., tj. przed zmianą regulacji ustalania zasad wypłaty świadczeń w przypadku osób uprawnionych do wcześniejszych emerytury, a jedynie złożenie wniosku oraz wypłata tego świadczenia nastąpiła po tej dacie.

Powinny zatem do niej mieć wprost zastosowanie regulacje obowiązujące w dacie spełnienia przez nią warunków do powszechnej emerytury, tj. w dniu 25 września 2012r.

Nowa ustawa nie może bowiem, jak wskazał to Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 września 2014r. sygn. I UK 19/14 (LEX nr 1511131), pozbawić ubezpieczonej prawa, które nabyła ona na mocy poprzedniej regulacji (ustawy). Z tego też względu nie jest uprawniona wykładnia, że rozstrzygające znaczenie ma stan prawny z chwili wniosku albo wydania decyzji przez organ rentowy, gdyż również organ rentowy związany jest zasadą z art. 100 ust. 1 ustawy o FUS.

Ponadto, zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z 4 stycznia 2000r. sygn. K 18/99, w sferze praw emerytalno-rentowych zasadą ochrony praw nabytych objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte in abstracto, zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie (zob. także orzeczenia Trybunału z 11 lutego 1992r. sygn. K 14/91, z 23 listopada 1998r. sygn. SK 7/98, oraz z 22 czerwca 1999r. sygn. K 5/99).

Przywołać także w tym miejscu wypada dalsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, potwierdzające zasadę stosowania przepisów prawa obowiązujących w dacie powstania prawa do świadczenia (por. np. wyroki z dnia 12 czerwca 2013r. sygn. I UK 9/13, OSNP 2014/4/58; 28 sierpnia 2013r. sygn. I UK 54/13, LEX nr 1555249; z dnia 13 listopada 2013r. sygn.

I UK 138/13, LEX nr 1555106; 14 stycznia 2014r. sygn. II UK 222/13, LEX nr 1424851).

Jak już zauważył Sąd I instancji, na kanwie stanu faktycznego analogicznego do występującego w niniejszej sprawie wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 3 listopada 2015r. sygn. P 11/14 (OTK-A 2015/10/167).

Przedmiotem analizy dokonanej przez Trybunał było pytanie dotyczące sytuacji osób, które przed dniem 1 stycznia 2013r. korzystały z prawa do wcześniejszej emerytury, przed tym dniem nabyły prawo do emerytury w wieku powszechnym, ale do tego dnia nie złożyły wniosku o to świadczenie.

Trybunał Konstytucyjny wprawdzie umorzył postępowanie na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1.08.1997r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 1997r. nr 102 poz. 643 ze zm.) w zw. z art. 134 pkt 3 ustawy z dnia 25.06.2015r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2015r. poz. 1064) ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku, uczynił tak

jednakże z uwagi na fakt, że uznał, iż przedmiotem postawionego przez sąd pytania prawnego w przywołanej sprawie nie jest de facto konstytucyjność przepisu art. 25 ust. 1b ustawy o FUS, lecz wątpliwość związana z wykładnią tego przepisu i to w sytuacji, gdy brak jest podstaw do przyjęcia, aby przyjęty w orzecznictwie i utrwalony sposób rozumienia tego przepisu pozostawał w sprzeczności z unormowaniami zawartymi w akcie hierarchicznie wyższym.

Odwołując się do cytowanych już przez Sąd I instancji poglądów Sądu Najwyższego, wyrażonych w uzasadnieniach wyroków z dnia 4 listopada 2014r. sygn. I UK 100/14 oraz z 14 września 2014r. sygn. I UK 19/14, a także do poglądów doktryny wskazał Trybunał, że przyjęcie stanowiska, iż wniosek o świadczenie emerytalne podlega rozpoznaniu według stanu prawnego obowiązującego w dniu jego złożenia, chyba że co innego wynika z przepisów szczególnych, powodowałoby, że mimo nabycia określonego uprawnienia ex lege, brak wniosku o jego ustalenie skutkuje tym, że późniejsza, niekorzystna zmiana treści norm prawnych, uniemożliwia domaganie się wydania decyzji ustalającej prawo do świadczenia na podstawie przepisów prawa dawnego. Oznaczałoby to, że „prawo nowe wywierałoby skutek retrospektywny, to znaczy nakazujący zmianę prawnej kwalifikacji stanów faktycznych rozpoczętych i zrealizowanych pod rządami prawa dawnego, a trwających w chwili zmiany prawa. W takim przypadku dochodziłoby do naruszenia prawa nabytego w starym reżimie prawnym”.

Odwołując się także do swego dorobku orzeczniczego, dotyczącego zasady ochrony praw nabytych, wyrażonej w przepisie art. 2 Konstytucji RP, wskazał Trybunał, że zasadą ochrony praw nabytych objęte są także ekspektatywy, zwłaszcza ekspektatywy praw z zakresu ubezpieczeń społecznych. W szczególności, zdaniem Trybunału, ochrona przysługuje prawom podmiotowym nabytym in concreto, a także nabytym in abstracto oraz maksymalnie ukształtowanym ekspektatywom tych praw. W odniesieniu do nabycia uprawnień w sensie spełnienia wszystkich przewidzianych prawem warunków, lecz przed wydaniem stosownej decyzji, uznał Trybunał za dopuszczalne dokonanie zmian warunków waloryzacji należnych świadczeń czy sposobu ich wypłaty. Wskazał natomiast na dopuszczalność zmiany warunków nabycia prawa do emerytury dla tych wszystkich, którzy prawa tego nie nabyli przed wejściem w życie przepisów zmieniających te warunki. Przypomniał także, że swoboda ustawodawcy co do zmiany warunków nabycia świadczeń emerytalnych jest większa, jeśli perspektywa spełnienia owych warunków jest odległa i istnieje jakaś możliwość, by się do zmienionych warunków dostosować. Małeje natomiast wraz ze zbliżaniem się do momentu spełnienia warunków, zwłaszcza osiągnięcia granicy wieku emerytalnego.

Uznał zatem Trybunał Konstytucyjny, powołując się dodatkowo na zgodne w tym zakresie stanowisko zarówno Sejmu RP jak i Prokuratora Generalnego, że uzasadniony jest inny niż przyjęty przez pytający sąd rezultat interpretacyjny rozważanych przepisów, a mianowicie taki, iż art. 25 ust. 1b ustawy o FUS nie obejmuje osób, które przed 1 stycznia 2013r. korzystały z wcześniejszej emerytury i przed tym dniem nabyły prawo do emerytury w wieku powszechnym (spełniły warunki do jej uzyskania), niezależnie od tego, czy odpowiedni wniosek złożyły przed czy po 1 stycznia 2013r.

Sąd Apelacyjny podziela w pełni przywołane wyżej poglądy.

Ustalenie samej wysokości świadczenia przy uwzględnieniu powyższego poglądu i porównanie jej z wysokością emerytury aktualnie pobieranej przez T. B. pozostaje w gestii organu rentowego.

Od wydanej w tej sprawie decyzji (w przypadku zastrzeżeń do ustalonej wysokości emerytury) ubezpieczonej będzie przysługiwało wniesienie odwołania na ogólnych zasadach.

Mając powyższe na uwadze, na mocy art. 385 kpc, Sąd Apelacyjny orzekł
jak w punkcie 1 wyroku.

/-/ SSA G.Pietrzyk-Cyrbus /-/ SSA A.Kolonko /-/ SSA W.Nowakowski

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek